

**ПАВЛО КАТЕРИНЧУК
(PAVLO KATERYNCHUK)**

Чернівецький національний університет
ім. Юрія Федьковича, Україна
(Yurii Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine)

Російські медіа як засіб пропаганди в умовах євроінтеграційних прагнень України

Russian Media as a Means of Propaganda Under the Conditions of Ukraine's European Aspirations

The article examines the influence of Russian propaganda on political processes in Ukraine, in particular on the events of Euromaidan in late 2013 and early 2014, which finally pushed the country towards the European direction of development. This led to the annexation of Crimea and the beginning of the Ukrainian-Russian war in the Donbass.

Keywords: Russian propaganda, Euromaidan, aspirations to join European integration.

Здавалося б, нині ми живемо у другому десятилітті XXI століття, насиченого технологічними досягненнями людської цивілізації та високим рівнем розвитку продуктивних сил. Здавалося б, пережитки вельми насиченого і важкого XX століття відійшли у минуле як пережитки попередньої епохи. Втім, як показують події останніх років на Сході Європи, це лише наївна ілюзія. Адже ми дедалі частіше чуємо поняття на кшталт «гібридна війна», «конвергентні ЗМІ», «агрегатори новин» тощо. Сучасні технологічні досягнення не лише пришвидшують і полегшують обмін інформацією, формування нових засобів комунікації, але й, водночас, ускладнюють і без того перенасичений інформаційний простір, що створює, у свою чергу, сприятливий ґрунт для маніпулювання громадською думкою.

У випадку з війною між Україною і Росією на Донбасі, яка стала не в останню чергу наслідком євроінтеграційних прагнень українців, ми

спостерігаємо результат тривалої інформаційної кампанії проти українських громадян через російські засоби масової інформації, які широко представлені в українському інформаційному просторі. Фактично російські медіа є майданчиком політичної соціалізації значної частини насамперед російськомовних українців Сходу, котрі легко піддаються впливу найсучасніших методів московської пропаганди. Росія вселяючись намагається використовувати український інформаційний простір у своїх інтересах, для поширення неоімперіалістичних ідей, для цілеспрямованого антиукраїнського інформаційного впливу на наших громадян.

Використання Росією інформації в якості зброї не нове явище, але вишуканість та інтенсивність з кожним роком зростає. Лише за останній рік держави ЄС та Північної Америки збагнули цей потужний латентний вплив російських медіа та пропаганди, в тому числі на виборчі процеси та діяльність органів державної управління, зрозуміли, що російська дезінформація становить серйозну загрозу для Сполучених Штатів і їх європейських союзників, у першу чергу Польщі, країн Балтії та України. Причому, на відміну від радянської пропаганди, сучасні методи російської інформаційної війни не так грубо просувають порядок денний Кремля. Замість цього вони націлені заплутати, запаморочити і відволікти громадян ЄС та України. Росія прагне підірвати підтримку європейських цінностей, ввести розбрат між європейськими союзниками для того, щоб збільшити свій вплив на Україну. Для цього використовуються етнічні, мовні, регіональні, соціальні та історичні суперечності й стереотипи.

Як показує досвід, російські пропагандистські зусилля в Європі становлять важливу частину гібридного підходу до проекції сили. Незважаючи на те, що криза в Україні вперше звернула увагу Заходу на значення інформаційної кампанії в Росії, використання Кремлем дезінформації задовго передувало кризі. Російські сили ретельно і цілеспрямовано готували інформаційну війну проти України, не лише посилюючи свою присутність в інформаційному просторі, але й вербуючи і спонсоруючи цілу низку політиків, державних службовців та громадських діячів.

Незважаючи на досить велику кількість досліджень та публікацій на тему інформаційної безпеки, системна пропагандистська кампанія російських ЗМІ проти України, застосування ними новітніх технічних можливостей та маніпулятивних технологій засвідчили вразливість вітчизняного

інформаційного простору¹. Антиукраїнська пропагандистська кампанія також виявила недостатню сформованість наукових і методологічних обґрунтувань та пояснень щодо дій у подібних ситуаціях, продемонструвала слабку скоординованість дій державних органів влади, громадянського суспільства, експертного та наукового середовищ, журналістів щодо протидії таким кампаніям².

На відміну від українських медіа, лише одна RussiaToday, Sputnik та Россия24 транслюються у майже ста країнах світу, витрачаючи на це чималі кошти та формуючи мережу своїх інформаційних представників у провідних країнах та столицях світу. Для формування чіткої стратегії як в українському так і у світовому інформаційному просторі, російська пропагандистська машина використовує цілу низку меседжів:

1. Україна – це частина Росії і вона не може існувати без неї. Відтак, українці є регіональною групою росіян, які мають свій говір та певні територіальні особливості.

2. Української мови не існує. Чимало росіян вважають, що українська мова – це діалект, який утворився з російської, а саме оформлення самостійної української мови нав'язано поляками або владою Австро-Угорщини.

3. Західна Україна – це осередок «бандерівців», а Львів – їхня столиця. Бандерівці ж для росіян – це особливо жорстокі люди, яких потрібно боятись, оскільки вони є вбивцями³.

Головними меседжами, які реалізовували й транслювали російські телеканали були стосовно Євромайдану, начебто це технологія і нав'язали її, звичайно, США. 25 листопада російський державний канал «Россия 1» у вечірніх новинах показав сюжет «Євромайдан 2013 – технологія європровокацій». «Беркут» був представлений як постраждала сторона, яка змушена була захищатися від провокаторів. Провокаціям опозиціонерів, на думку російських журналістів, звісно, навчають на спеціальних семінарах, які проводяться у Посольстві США. Зманіпулювали в сюжеті і відео, подавши коментар нібито прихильника Євромайдану, який прийшов за гроші, хоча насправді це був представник антимайдану⁴.

1 Ū. Gorban', *Informacijna vijna proti Ukraïni ta zasobi її vedennâ*, „Visnik NADU pri PU”, <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf> (dostup: 7.06.2017).

2 *Ibidem*.

3 N. Elâševs'ka, *Vrazilivst' Ukraïni do informacijnoï vijni, Tele- ta radiožurnalistika*, <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/732/738> (dostup: 5.06.2017).

4 D. Ducik, *Rosijs'ka propaganda: nazad u SRSR*, MediaSapiens, http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/rosijska_propaganda_nazad_u_srsr (dostup: 5.06.2017).

Події на Майдані повинні були стати «спусковим гачком» відкритого конфлікту. Грунтуючись на вже поширених стереотипах і міфах, російська пропаганда викривила справжні причини й перебіг протестів, демонізувала Майдан, навішала на нього негативні ярлики й закликала російськомовне населення України «захищатися». Це відбувалося на тлі демонізації Євросоюзу й НАТО, дискредитації євроінтеграційного курсу, формування цілого ряду брехливих міфів стосовно цих міжнародних інституцій (не гребуючи пропагандою гомофобії й ототожненням ЄС із одностатевими шлюбами, маніпуляцією релігійними питаннями тощо)⁵.

Протягом війни на Донбасі російська пропаганда послідовно переслідуює дві важливі цілі: перекладання відповідальності за конфлікт на Київ та дестабілізацію українського фронту й тилу. Український уряд звинувачується в тому, що «не чує Донбасу» й приймає політичні рішення, спрямовані проти нього. Саме Київ, мовляв, розв'язав війну навесні 2014 року й не хоче припинення війни тут і зараз (до чого його активно закликають усі проросійські агенти в самій Україні). Київ нібито веде війну проти мирного населення. Класикою пропаганди є «демонстрація дітлахів» у Слов'янську 6 травня і кампанія #SaveDonbassChildren. Дестабілізація українського фронту досягається чутками про «правосеків», що стріляють у потилицю «політично ненадійним» солдатам; про те, що «нас здали», що армія не має законних підстав діяти на Донбасі й про те, що «це не наша війна», а також культивування ненависті проти переселенців (усі численні фейки, поширювані влітку), імітацією «бунту матерів», обуренням проти економічних наслідків війни (в яких винуватий чомусь Київ), а взимку – розкачуванням істерії з приводу вимкнення світла⁶.

Очевидно, що на тлі такої злагодженої, послідовної та заздалегідь спланованої інформаційної війни Україна виявилася непередбаченою до протистояння та розгубленою. Ані патріотичні сили Майдану, ані українські уряди після революції не спромоглися в короткі строки припинити агресію Росії в інформаційному просторі, і як результат – припинення війни на Донбасі. Очевидно, що для цього держава потребує чітких і послідовних кроків із захисту інформаційного простору й водночас

5 S.Ā. Zdiuruk, V.M. Āblons'kij, V.V. Tokman, *Ukraĭna ta proekt „russkogo mira“: analitiĭna dopovid'*, NĪSD, Kĭiv 2014, s. 80.

6 V. Gusarov, *Kreml' rozpoĭav novu ĭnformacijnu operacijū proti Ukraĭni*, MediaSapiens, <http://osvita.mediasapiens.ua/material/34281> (dostup: 3.06.2017).

пропагування патріотизму та європейських цінностей серед український громадян, створення і поширення україно- й англомовного контенту у світі про події і політику України, створення передумов для формування позитивного іміджу країни шляхом боротьби з корупцією та провадження ефективних реформ.

Bibliografiâ

- Ducik D., *Rosijs'ka propaganda: nazad u SRSR*, MediaSapiens, http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/rosiyska_propaganda_nazad_u_srsr.
- Elâševs'ka N., *Vrazlivist' Ukraïni do informacijnoi vijni, Tele- ta radiožurnalistika*, <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/732/738>.
- Gorban' Ū., *Înformacijna vijna proti Ukraïni ta zasobi її vedennâ*, „Visnik NADU pri PU”, <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf>.
- Gusarov V., *Kreml' rozpočav novu ìnformacijnu operaciû proti Ukraïni*, MediaSapiens, <http://osvita.mediasapiens.ua/material/34281>.
- Zdioruk S. Î., Âblons'kij V. M., Tokman V. V., *Ukraïna ta proekt „rusского mira”: analitična dopovid'*, NİSD, Kiïv 2014.